

ПРОБЛЕМИ РОЗРОБКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

СТРЕКАЛЬ О.В.,

докт. політ. наук ун-ту
Юстуса Лібіга (м. Гіссен, ФРН)

Одним із потенційних факторів сприяння інтеграції України до Європи є «стратегічна відкритість» обох партнерів. І Україна, і Європейська спільнота (інституції та національні держави) формують стратегії свого розвитку, намагаються визначити свої специфічні ролі та моделі виживання у майбутньому. Ці пошуки ідентичності у швидкозмінюваному середовищі надають можливість партнерам брати активну участь у визначенні цілей та пріоритетів один одного.

Такий процес відбувається вже сьогодні. Згадаймо, наприклад, зусилля України гарантувати нерозповсюдження ядерної зброї на території нових членів НАТО чи активність Ради Європи у переконуванні України відмінити смертну кару.

Однак, стратегічна відкритість може стати головним бар'єром на шляху інтеграції України у Європейську спільноту. Результати нещодавніх парламентських виборів, та особливо політичні маневри майбутньої президентської кампанії можуть змінити зміст співробітництва чи навіть кинути виклик його загальній моделі. Більше того, внутрішні загрози безпеці України (у першу чергу – конфліктогенний процес формування і посилення національних та місцевих політичних і економічних еліт, нехтування демократичними нормами у повсякденному житті української влади й суспільства тощо) можуть відволікти увагу від «зовнішніх» зносин з Європою, що не пропонує адекватних рішень для гострих внутрішніх протиріч України.

Щоб запобігти «відвертанню від Європи», слід не лише підкреслювати

геополітичне значення інтеграції, а й демонструвати практичну корисність такої співпраці, перспективи адаптації європейського досвіду на українських теренах. Один із можливих сценаріїв поглиблення інтеграційних процесів запропоновано нижче.

Для оптимізації політики на західному напрямку варто було б повніше використовувати переваги **поліархічної моделі**, що діє у Європейському Союзі. Суть моделі полягає в тому, що інтеграція у Союзі тісно поєднується з процесами децентралізації та регіоналізації. До того ж, міждержавні стосунки у ЄС визначаються і формуються не лише державними бюрократичними інституціями чи органами самого Союзу. Усе більшої ваги набирають контакти між окремими громадянами, недержавними організаціями і структурами, прямі зв'язки між регіонами (федеральними землями, провінціями) різних країн.

Не слід забувати і про **структурно-організаційну багатоманітність** європейської інтеграції. З одного боку, це процес блокування держав усередині Євросоюзу. Тимчасові (чи постійні) коаліції, односторонні ініціативи тієї чи іншої країни спрямовані на вирішення тих проблем, у сфері яких коаліції чи держави є лідерами, до розв'язання яких вони найбільше підготовлені. «Прорив» кількох веде за собою «підтягування» інших. Коаліції та альянси у рамках СНД спрямовані у першу чергу на дезінтеграцію, на блокування тих чи інших загальноінтеграційних ініціатив.

З іншого боку, ЄС як осереддя європейських інтеграційних процесів є не єдиним механізмом зближення країн-членів. Ми можемо згадати численні інституції (Рада Європи, НАТО, ЗЄС тощо), які додають свою специфіку до всього інтеграційного комплексу.

Важливим при виробленні зовнішньополітичної стратегії було б і врахування того факту, що, попри багатолітні традиції співпраці, члени ЄС не розв'язали проблеми делегування державних повноважень **наддержавним структурам**. Найяскравіший прояв ця дилема знаходить у перипетіях розвитку спільної зовнішньої політики та політики безпеки ЄС, у дискусіях про оборонну політику та щодо створення європейської армії. Це протиріччя, очевидно, ніколи не знайде свого повного розв'язання в рамках ЄС. Тому інтеграція тут набуває форми балансу національних інтересів держав та балансу відносин між державними та наднаціональними бюрократіями, який, забезпечуючи збереження національного суверенітету, при вмілому використанні стає одним із чинників прогресу більшості інтеграційних процесів.

Поліархічна модель розвитку стала можливою в ЄС і завдяки тому, що інтеграція зароджувалась і розвивалась спочатку в економічній сфері, поступово еволюціонуючи до рівня вироблення спільних політичних підходів¹. «Первинність» економічної сфери, «диктат» її ринкової моделі, жорстка необхідність конкурувати зі США та країнами АТР зробили неможливим встановлення відносин політичного домінування якоїсь однієї держави. Той же принцип відтворила і бюрократична система ЄС, унеможлививши контроль однієї країни у якомусь комітеті, на якомусь напрямі інтеграції.

Інтеграція у рамках Європейського Союзу ніколи не була предметом короткострокових політичних спекуляцій та маневрів, вона залишалась питанням стратегічної ваги². Прихильники та супротивники інтеграції мають сталі усвідомлені позиції, виражені усвідомлені стратегії і змушені адаптувати їх до умов навколишнього середовища. На теренах України часто відбувається щось протилежне: інтеграція стає поняттям декларативним, використовується як інструмент у політичній боротьбі, проте не є стратегічним усвідомленим пріоритетом.

Попри декларації про геополітичну значимість орієнтації на європейські структури, Україна не виробила життєздатної стратегії європейської інтеграції. Під поняттям «стратегія» ми розуміємо комплексну модель визначення значимості тієї чи іншої ініціативи, її цілей та пріоритетів, шляхів та засобів їх реалізації та ресурсів, необхідних для досягнення проголошеної мети.

З цієї точки зору, Україна не має загальнонаціональної, всеохоплюючої стратегії стосовно європейської інтеграції. Десятки державних інституцій та формальних груп і комісій залучені до процесу прийняття рішень на цьому напрямі, їх зусилля не скоординовані належним чином, сфери відповідальності та повноваження визначені умовно, тому значна частина рішень, які приймаються у надрах бюрократичного апарату, ніколи не реалізується на практиці.

Намагаючись встигнути на всіх напрямках інтеграції, Україна розпоршує інтелектуальні та матеріальні ресурси, часто займається другорядними, рутинними проблемами, полишаючи без належної уваги та ресурсного підкріплення дійсно важливі напрями. Іншими словами, українська політика стосовно Європи є занадто широкою та неструктурованою, щоб бути ефективною.

Екстенсивний підхід до інтеграції (коли кількість подій, поїздок та візитів, підписаних угод затіняє їх практичну віддачу, коли

політичний символізм відволікає увагу від конструктивності та користі співпраці) повинен змінитися інтенсивним підходом. Розпочати таку «оновлену» діяльність можна було б на кількох пріоритетних напрямках:

1. Розробка Національної стратегії європейської інтеграції.

Така стратегія мала б стати документом «основних кроків», усебічно підкріпленим матеріально й інтелектуально планом дій, що чітко визначає повноваження й відповідальність тих чи інших органів, їх підзвітність тощо. Основною метою Стратегії можна було б вважати внутрішню адаптацію України до європейських реалій, перетворення інтеграції на потужний генератор внутрішніх змін у державі.

Для вироблення дієвої національної стратегії, з чіткими пріоритетами та реально очікуваними результатами, Україна мусила б здійснити «ревізію» усіх інтеграційних аспектів та виокремити серед них життєвоважливі напрями. Державні ресурси, яких завжди обмаль, повинні бути сконцентровані на вирішенні цих першочергових завдань. Для кожного із таких завдань має бути розроблена власна «міні-стратегія», що забезпечила б досягнення поставленої мети, а не саме її декларування, як це прийнято нині.

2. Досягнення сумісності цінностей, норм та принципів внутрішнього політичного та соціального життя України з нормами та принципами Євроспільноти.

У цьому зв'язку можна говорити про³:

- демократизацію процесу прийняття державних рішень (через перенавчання чиновників, створення умов для ефективної діяльності ЗМІ та недержавних інституцій по контролю процесу творення та впровадження рішень);
- досягнення загальнонаціонального політичного консенсусу з приводу основних напрямів європейської політики України;
- створення механізмів громадянського контролю за державними інституціями;
- проведення широкої навчальної кампанії для учнів шкіл та студентів (з підготовкою спеціальної літератури), націленої на пояснення переваг та необхідності інтеграції у Європейську спільноту;
- налагодження молодіжного обміну на основі існуючих європейських

моделей;

- вироблення державної політики навчання українських студентів-фахівців за кордоном з метою акумулювання конкурентноздатного інтелектуального потенціалу нації;

- організацію скоординованої довготермінової «рекламної євро-кампанії», що, вміло використовуючи закони пропаганди та впливу на масову аудиторію, мала б на меті призвичаїти суспільство до вигідності та невідворотності інтеграції.

3. Пошук стратегічного партнера серед європейських держав.

Як це не парадоксально, але головним «лобістом» України в Європі, а особливо у євро-атлантичних структурах, виступають Сполучені Штати Америки. Однак, беручи до уваги зростаючий політичний та економічний вплив ЄС у світі, прагнення європейців перебрати на себе лідерство у вирішенні проблем безпеки континенту, розвиток «конфлікту інтересів» між Європейським Союзом та США, особливо у випадку успішного проекту з введення «євро», американська підтримка досить скоро перестане задовольняти ключові потреби України в Європі⁴. «Європеїзація» українського лобі на континенті могла б розпочатися у сферах:

- активної участі України у дискусіях щодо нової Стратегічної Концепції НАТО із акцентуванням уваги на посиленні європейського крила Альянсу;

- поглиблення діалогу з ЄС та ЗЄС у сферах зовнішньої політики та політики безпеки, оскільки саме ці інституції визначатимуть подальше майбутнє політики безпеки на континенті;

- поглиблення регіональної співпраці (зокрема, між прикордонними регіонами) та лідерство в ефективному розв'язанні регіональних конфліктів⁵;

- реалізації проекту «Європейського стратегічного транспортного літака». Цей проект мав би отримати належну державну підтримку і символізувати здатність України виконувати складні високотехнологічні завдання. До того ж, успіх проекту означав би послаблення залежності європейців від стратегічної транспортної авіації США. Особливо принадливим новий літак видаватиметься країнам-учасникам Єврокорпусу, що вже має досвід використання українських «АНів» у стратегічних маневрах.

4. Створення умов для залучення європейських інвестицій.

Цей напрям, очевидно, вимагатиме найбільш серйозних зусиль, оскільки мова йде про кардинальні зміни умов українського економічного життя. Доки такі умови не створено, варто було б подумати про міждержавний патронаж інвестицій, про заходи, що запобігали б зловживанню чиновників, які «обслуговують» іноземні інвестиції в Україні.

З іншого боку, Україна могла б долучитися до стратегічних-європейських проектів, таких як, приміром, «Трансєвропейські мережі» (розвиток комунікаційних систем континенту).

ПОСИЛАННЯ

¹ Слід зазначити, що чіткого розмежування економічних та політичних аспектів діяльності Євроспільноти не існує. Проте, незважаючи на певні спільні політико-економічні акції, держави-члени ЄС формально започаткували Європейську Політичну Співпрацю (European Political Cooperation) лише майже через 13 років після введення в дію Римського договору щодо створення ЄЕС.

² Lak Maarten W.J. The Constitutional Foundation //Rummel Reihardt (ed.). Toward Political Union. – Baden-Baden, 1992. – P. 51.

³ Див. також: Weidenfeld Werner (ed.). A New Ostpolitik – Strategies for a United Europe. – Guetersloh, 1997. PP.116-118.

⁴ Див.: Krupnik Charles. Europe without the United States? //Airpower Journal. – 1996. – Special Edition. – PP. 48-57.

⁵ Schumann Klaus. Transfrontier Cooperation as an Integral Part of European Cooperation and Integration //Hudak Vasil (ed.). Building a New Europe. Transfrontier Cooperation in Central Europe. – Prague, 1996. – PP.11-20.